

Ewa BITNER

Akademia im. Jana Długosza w Częstochowie

Spoleczno-gospodarcze skutki prywatyzacji bezpośredniej w sektorze górnictwa odkrywkowego

Wstęp

Przebudowa systemu funkcjonowania gospodarki polskiej po 1989 roku sprawiła, że przedsiębiorstwa państwowe zmuszone zostały do poszukiwania i tworzenia rozwiązań dostosowanych do warunków rodzącej się gospodarki rynkowej. Zmiana struktury własnościowej prowadziła do zwiększenia udziału sektora prywatnego.

Jednym z istotnych elementów, determinujących powodzenie procesu transformacji systemowej, stała się prywatyzacja. Miała doprowadzić do zwiększenia efektywności działania przedsiębiorstw. Realizacja tego celu możliwa była poprzez głębokie zmiany w funkcjonowaniu podmiotów – restrukturyzację prywatyzowanych przedsiębiorstw. Celem restrukturyzacji był rozwój przedsiębiorstwa, jego unowocześnienie, podniesienie stopnia sprawności działania lub przywrócenie równowagi. Był to proces silnie związany z warunkami działania każdego z nich. Nie możliwe było skonstruowanie uniwersalnego modelu restrukturyzacji. Formułowano jedynie ogólne reguły postępowania.

Analiza doświadczeń sprywatyzowanych przedsiębiorstw państwowych, które skutecznie przeprowadziły proces zmian własnościowych i strukturalnych znajduje uzasadnienie teoretyczne i praktyczne.

1. Istota prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych

Rozważania dotyczące restrukturyzacji prywatyzowanych przedsiębiorstw wymagają zdefiniowania pojęcia prywatyzacja. Termin ten wywodzi się z gospodarek krajów wysoko rozwiniętych. E.S. Savas¹ podaje, że po raz pierwszy pojawił się on w słowniku w 1983 roku.² Termin prywatyzacja wykorzystywany jest do określenia różnorodnych procesów zachodzących w gospodarce zarówno w skali makro- jak i mikroekonomicznej.

¹ E.S. Savas, *Prywatyzacja. Klucz do lepszego zarządzania*, PWE, Warszawa 1992, s. 10.

² *New Collegiate Dictionary Websters*, wyd. 9, Springfield Mass, Merriam 1983, s. 936.

„Prywatyzacja jest bardzo uniwersalnym terminem, ponieważ uznaje wpływ rynku na działalność gospodarczą jako bardziej istotny niż wszystkie regulacje stworzone przez organy administracji. Prywatyzacja jest rozwiązaniem, które uwzględnia fakt, że wszystkie działania i mierniki o charakterze rynkowym w większym stopniu odzwierciedlają preferencje i decyzje uczestników gry rynkowej niż decyzje centralne – państwowe. Zadania realizowane przez organizacje prywatne są wykonywane bardziej efektywnie, taniej, bardziej satysfakcjonujące dla klienta niż realizowane przez sektor publiczny”³.

O prywatyzacji w Polsce mówiło się w sposób skrajny. Część postrzegają ją jako lekarstwo dla polskiej gospodarki co doprowadzić miało do polepszenia poziomu życia, a część jako źródło trapiących zagrożeń. Uwidoczniały to wypowiedzi polityków, publicystów, działacze związkowych i szefów przedsiębiorstw, jak i szeregowych pracowników.

Emocje społeczne nie ułatwiały poczynań prywatyzacyjnych. Prywatyzacja nie jest przedsięwzięciem wyłącznie ekonomicznym, lecz przede wszystkim wielkim procesem redystrybucji uprawnień i władzy w społeczeństwie.

Proces prywatyzacji w Polsce,⁴ odmiennie niż w innych krajach Europy Wschodniej,⁵ przebiegał wolniej i z licznymi oporami.⁶ Przyczyny tego stanu rzeczy są złożone. Część z nich tkwi jednak niewątpliwie w systemie prawnym prywatyzacji.⁷

Formalną podstawą prywatyzacji polskiej gospodarki faktycznie do końca 1996 roku była ustawa *o prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych*⁸ z lipca 1990 roku, jej późniejsze nowelizacje oraz ustawa *o Narodowych Funduszach Inwestycyjnych (NFI)*⁹ z kwietnia 1993 roku. Prywatyzacja na drodze likwidacyjnej mogła być także dokonywana na mocy nowelizacji ustawy *o przedsiębiorstwach państwowych*¹⁰ z września 1981 roku. W sierpniu 1996 roku przyjęto nową ustawę *o komercjalizacji i prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych*.¹¹ Na podstawie tych ustaw opracowywane były przez rządy coroczne programy

³ C. Yeljanowski, M. Bentley, *Selling the State. Privatization in Britain*, Weidenfield and Nicolson. London 1988, s. 3, za: I. Świątek-Barylska, *Restrukturyzacja prywatyzowanych przedsiębiorstw państwowych*, Oficyna Wydawnicza PROXIMA, Łódź.

⁴ B. Błaszczyk, *Pierwsze lata prywatyzacji w Polsce (1989–1991). Dylematy koncepcji i realizacji*, Warszawa 1993; J. Mujżel: *Przekształcenia własnościowe w Polsce (1990–1992)*, Warszawa 1993.

⁵ R. Frydman, A. Rapaczyński, J.S. Earle, *Proces prywatyzacji w Rosji, na Ukrainie i w krajach bałtyckich*, Warszawa 1994; S.T. Surdykowska, *Prywatyzacja*, Warszawa 1996, s. 159 i n.

⁶ E. Brozi, *Drogi i bariery prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych*, Łódź 1993.

⁷ C. Żuławska, *Niektóre prawne i ekonomiczne aspekty prywatyzacji*, PiP 1991, nr 2.

⁸ Ustawa z 13 lipca 1990 roku *o prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych*, Dz. U. 1990 Nr 51, poz. 298 z późn. zm.

⁹ Ustawa z 30 kwietnia 1993 roku *o narodowych funduszach inwestycyjnych i ich prywatyzacji*, Dz. U. 1993 Nr 44, poz. 202 z późn. zm.

¹⁰ Ustawa z 25 września 1981 roku *o przedsiębiorstwach państwowych*, Tekst jednolity: Dz. U. 1991 Nr 18, poz. 80 z późn. zm.

¹¹ Ustawa z 30 sierpnia 1996 roku *o komercjalizacji i prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych*, Dz. U. Nr 118, poz. 56 z późn. zm.

prywatyzacyjne. Istotne znaczenie w procesie prywatyzacji gospodarki miała także ustawa *o restrukturyzacji finansowej przedsiębiorstw*¹² z lutego 1993 roku. Wprowadziła ona możliwość tzw. bankowego postępowania ugodowego (bpu) ze strony zadłużonych przedsiębiorstw, a przede wszystkim zamiany długów na akcje.

2. Cel pracy

Celem pracy w aspekcie teoretycznym było zaprezentowanie istoty przekształceń własnościowych w Polsce, głównie prywatyzacji bezpośredniej w trybie art. 39 ust. 1 pkt. 3 ustawy *O komercjalizacji i prywatyzacji*¹³ w sektorze górnictwa odkrywkowego (skalnego). Interdyscyplinarny charakter problemu spowodował konieczność badań literatury, aktów prawnych.

W aspekcie praktycznym celem pracy było zbudowanie bazy danych, na podstawie której, skonstruowany został model pozwalający na oszacowanie korzyści wynikających z prywatyzacji bezpośredniej, poprzez oddanie przedsiębiorstwa do odpłatnego korzystania, przy założeniu trafnie określonej ceny przedsiębiorstwa – w kontekście możliwości spłat obciążeń wynikających z umowy *o oddanie przedsiębiorstwa do odpłatnego korzystania*.

Podstawę części analitycznej pracy stanowią wyniki badań prowadzonych w przedsiębiorstwach przekształconych w spółki akcyjne („pracownicze”) sektora górnictwa odkrywkowego:

- Łużyckiej Kopalni Bazaltu „KSIĘGINKI” Spółka Akcyjna w Lubaniu oraz
- Przedsiębiorstwa Górniczo-Produkcyjnego „BAZALT” Spółka Akcyjna w Wilkowie.

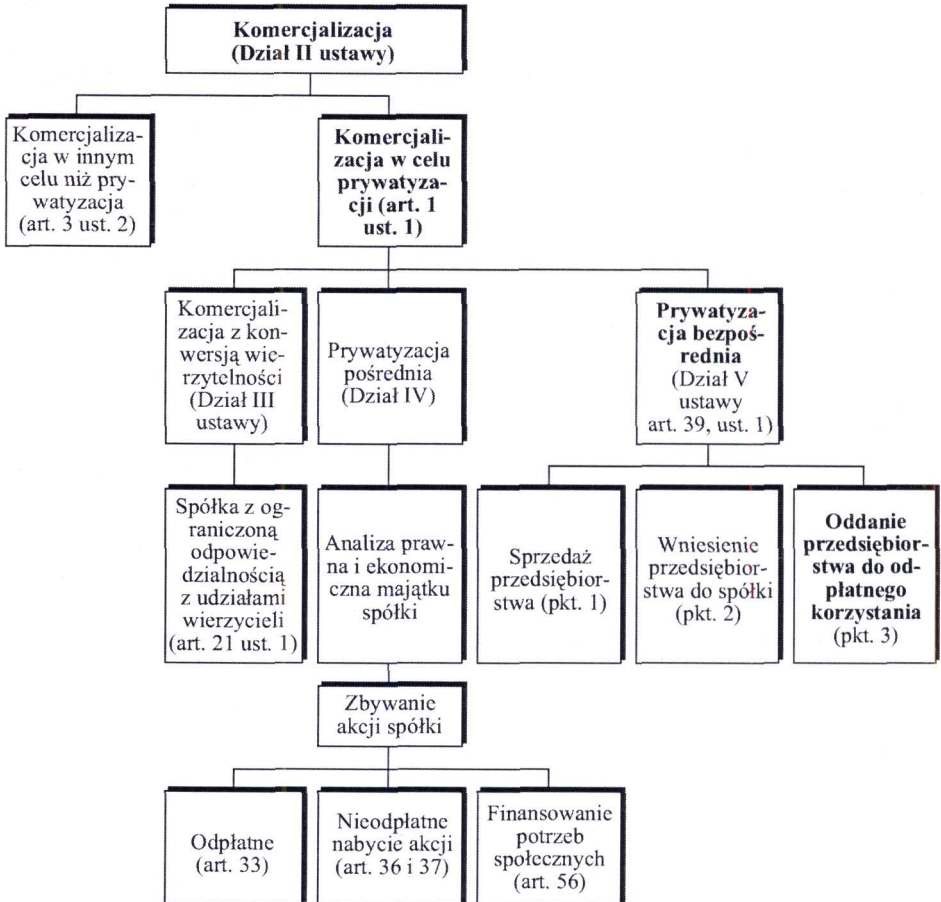
3. Unormowania prawne prywatyzacji bezpośredniej w Polsce

Zgodnie z ustawą *O komercjalizacji i prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych* z dnia 30 sierpnia 1996 roku¹⁴ w Polsce prywatyzacja może być prowadzona według różnych form. Na rysunku 1 przedstawiono mechanizm ustawy *o komercjalizacji i prywatyzacji* dla zobrazowania różnorodnych form przekształceń przewidzianych w polskim prawie, ze szczególnym uwzględnieniem prywatyzacji bezpośredniej poprzez *oddanie przedsiębiorstwa do odpłatnego korzystania*.

¹² Ustawa z 3 lutego 1993 roku *o restrukturyzacji finansowej przedsiębiorstw i banków*, Dz. U. Nr 18, poz. 82.

¹³ Ustawa *o komercjalizacji i prywatyzacji*, Dz. U. 2002 Nr 171, poz. 1397.

¹⁴ Dz. U. Nr 118, poz. 561 z późn. zm.

Rys. 1. Mechanizmy ustawy o komercjalizacji i prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych

Źródło: Opracowanie własne na podstawie ustawy o komercjalizacji i prywatyzacji (DzU 2002 Nr 171 poz. 1397)

Na rysunku 2 przedstawiono procedury prywatyzacji bezpośredniej obowiązujące po ostatniej nowelizacji ustawy.

Ustawa ogranicza krąg podmiotów, którym przedsiębiorstwo może być przekazane do odpłatnego korzystania. Preferowane są spółki kapitałowe krajowych osób fizycznych, w tym pracowników przedsiębiorstwa państwowego. Umowa o oddanie przedsiębiorstwa do odpłatnego korzystania jest zawierana na okres maksimum 15 lat. Jeżeli spółka spełnia wymagania określone w ustawie o komercjalizacji i prywatyzacji, to może przejąć przedsiębiorstwo z pominięciem trybu publicznego. Należy jednak zwrócić uwagę, iż odpłatne korzystanie wiąże się z koniecznością ponoszenia przez spółki opłat na rzecz Skarbu Państwa (rat kapitałowych i opłat dodatkowych¹⁵). Ich wysokość jest uzależniona od wartości przedmiotu umowy oraz okresu czasu

¹⁵ Rozporządzenie Rady Ministrów z 14 grudnia 2004 roku w sprawie warunków spłaty należności za korzystanie z przedsiębiorstwa, Dz. U. Nr 269, poz. 2667.

trwania umowy. Są to obciążenia znaczne i dlatego możliwe dla przedsiębiorstw o korzystnej sytuacji ekonomiczno-finansowej.

PRZEDSIĘBIORSTWO PAŃSTWOWE
Inicjatywa organów przedsiębiorstwa

INWESTOR
Inicjatywa (oferta) inwestora
w sprawie prywatyzacji

ORGAN ZAŁOŻYCIELSKI (WOJEWODA)

Inicjatywa organu założycielskiego w sprawie prywatyzacji

Czynności podejmowane po zaistnieniu przesłanek rozpoczynających proces prywatyzacji:

1. Zlecenie w trybie publicznym przeprowadzenia analizy przedsiębiorstwa zgodnie z Rozp. R.M. z 3.06.1997 r. w sprawie zakresu analizy spółki oraz przedsiębiorstwa państwowego sposobu jej zlecenia, opracowania, zasad odbioru i finansowania oraz warunków, w razie spełnienia których można odstąpić od opracowania analizy (DzU Nr 64 poz. 408 z późn. zm.)
2. Ogłoszenie publiczne o przetargu lub rokowaniach w sprawie sprzedaży przedsiębiorstwa oraz rokowań w sprawie wniesienia przedsiębiorstwa do spółki (nie dotyczy przy oddaniu przedsiębiorstwa do odpłatnego korzystania)
3. Przeprowadzenie postępowania, wyłonienie nabywcy lub wyłonienie współnika (inwestora) przy wniesieniu do spółki oraz określenie warunków prywatyzacji
4. Przekazanie wniosku do właściwej terenowo Delegatury Ministra Skarbu Państwa

DELEGATURA MINISTRA SKARBU PAŃSTWA

1. Analiza merytoryczna i prawna wniosku o sprzedaż przedsiębiorstwa, wniesienie do spółki lub oddanie przedsiębiorstwa do odpłatnego korzystania
2. Korespondencja z organem założycielskim w przypadku konieczności uzupełnienia dokumentów, wyjaśnienia wątpliwości
3. Podjęcie decyzji i wyrażenie zgody na prywatyzację bezpośrednią
4. Przesłanie zaakceptowanego wniosku bądź pisma o braku zgody organu założycielskiego

ORGAN ZAŁOŻYCIELSKI (WOJEWODA)

Czynności podejmowane po uzyskaniu zgody Ministra Skarbu Państwa na prywatyzację:

1. Wdrażanie i przeprowadzanie prywatyzacji na uzgodnionych warunkach, zawarcie odpowiednich umów, przeniesienie własności, bądź przekazanie przedsiębiorstwa do odpłatnego korzystania
2. Wystąpienie z wnioskiem o wykreślenie przedsiębiorstwa z rejestru przedsiębiorstw państwowych
3. Powiadomienie MSP o dokonaniu prywatyzacji bezpośredniej i wykreśleniu przedsiębiorstwa państwowego z rejestru przedsiębiorców
4. Zawarcie przez MSP umowy sprzedaży, umowy spółki (statutu) do której wniesiono przedsiębiorstwo lub umowy o oddaniu przedsiębiorstwa do odpłatnego korzystania i innych istotnych informacji, w celu wykonywania praw i obowiązków Skarbu Państwa wynikających z umowy.

Rys. 2. Procedury prywatyzacji bezpośredniej

Źródło: Opracowanie własne na podstawie ustawy o komercjalizacji i prywatyzacji oraz informacji z Departamentu Prawnego Ministerstwa Skarbu Państwa.

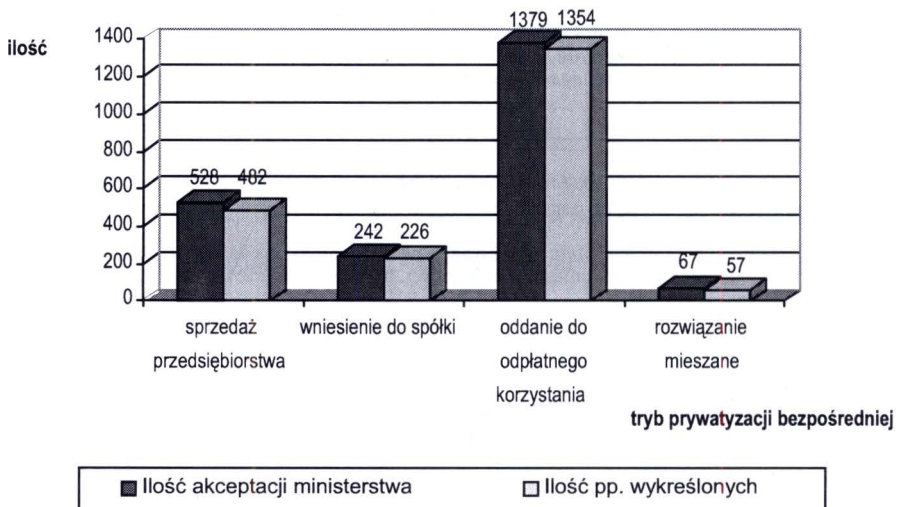

Poza tym muszą być spełnione, m.in. następujące warunki: zgromadzenie odpowiedniego kapitału założycielskiego, korzystnej jego struktury, opracowanie realnego planu działania, itp. Należy wykazać możliwość efektywnego działania oraz wywiązywania się ze zobowiązań, w tym na rzecz Skarbu Państwa. Na tym etapie widoczna jest konieczność opracowania odpowiedniego narzędzia, umożliwiającego doprecyzowanie warunków spłat obciążeń w zależności od ceny transakcyjnej, dla szybkiego i sprawnego przeprowadzenia procesu.

Oddanie przedsiębiorstwa do odpłatnego korzystania spółce z udziałem pracowników nie zapewnia w wielu przypadkach odpowiedniego dopływu kapitału na rozwój i inwestycje w nowo powstałym podmiocie gospodarczym. Ustawodawca wprowadził warunek, aby minimum 20% kapitału założycielskiego „spółki pracowniczej” obejmowane było przez osoby fizyczne niezatrudnione w przedsiębiorstwie, tzn. inwestorów zewnętrznych (zarówno pasywnych jak i zainteresowanych partycypacją w zarządzaniu spółką).

Procesy prywatyzacyjne zostały pobudzone na szczeblu wojewódzkim, poprzez decyzję Ministra Skarbu Państwa o udzieleniu dyrektorom delegatur pełnomocnictw do wyrażania zgody na prywatyzację bezpośrednią. Tego rodzaju decentralizacja, stworzyła warunki do ścisłej współpracy urzędów wojewódzkich i delegatur Ministra, co stanowi czynnik przyspieszający prywatyzację bezpośrednią.

4. Analiza przebiegu przekształceń własnościowych w Polsce

Rys. 3. Ilość skutecznych prywatyzacji bezpośrednich w stosunku do akceptacji ministerstwa w latach 1990-2004

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z MSP, Biuletyn Nr 59, Departament Analiz i Prognoz, grudzień 2004.

Analiza przebiegu przekształceń własnościowych przedsiębiorstw państwowych według podstawy prawnej i województw na dzień 31.12.2004 r. jednoznacznie wykazała, iż największy procent przekształceń, bo 39,4% to przedsiębiorstwa państwowe sprywatyzowane drogą prywatyzacji bezpośredniej. Natomiast najbardziej efektywnym trybem prywatyzacji bezpośredniej jest oddanie przedsiębiorstwa do odpłatnego korzystania. Potwierdziły to analizy a wyniki zaprezentowano graficznie na rysunku 3.

5. Model obliczeniowy korzyści wynikających z prywatyzacji bezpośredniej

Budowa modelu obliczeniowego korzyści wynikających z prywatyzacji bezpośredniej, to wielowątkowy problem badawczy, który wymagał rozpoznania:

- uregulowań prawnych, uwzględniając zmiany aktualizacyjne w okresie kilkunastu lat,
- analizy ekonomicznej i jej wykorzystania w ocenie działalności przedsiębiorstw,
- pomiaru wartości jako podstawy wyceny przedsiębiorstw,
- specyfiki wyceny przedsiębiorstw sektora górnictwa odkrywkowego (skalnego).

Najważniejszy a zarazem najtrudniejszy jest moment rokowań z Ministerstwem Skarbu Państwa. Dla przyspieszenia procesu prywatyzacji bezpośredniej, na tym etapie, należy opracować **kilka wersji określenia korzyści** wynikających dla Skarbu Państwa i „spółki pracowniczej” z tej formy przekształcenia. Dostarczałyby one konkretne argumenty w czasie negocjacji między stronami. W modelu należało uwzględnić wieloobszarowe korzyści stron obejmujące m.in.: korzyści związane bezpośrednio z majątkiem, korzyści podatkowe, korzyści pracownicze, korzyści inwestycyjne.

Wskazane i uzasadnione było skonstruowanie modelu obliczeniowego uwzględniającego różne parametry wyjściowe. Zbudowanie modelu, w powiązanych arkuszach kalkulacyjnych programu exel, szybko i sprawnie pomogłoby elastycznie prowadzić negocjacje z konkretną argumentacją. Istotne i decydujące o powodzeniu rokowań będzie zebranie i wprowadzenie odpowiednich założeń oraz szybka prezentacja wyników. Taka potrzeba stanowiła motyw do podjęcia prac nad budową modelu obliczeniowego¹⁶.

6. Społeczne skutki prywatyzacji bezpośredniej

Oczywiste jest, iż nie można pominąć w procesie prywatyzacji pracowników. To ich wola, świadomość zmian i zaangażowanie stanowi o sukcesie całej

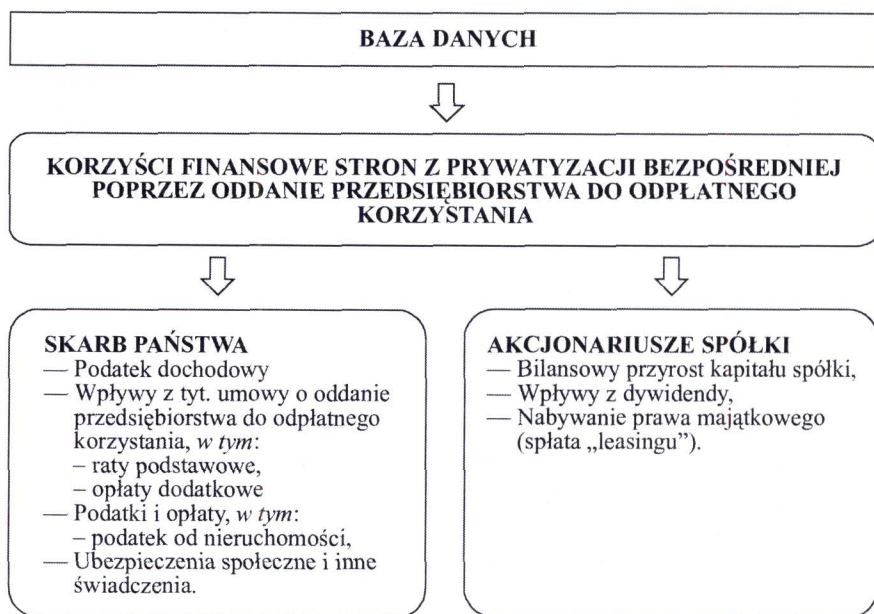
¹⁶ E. Bitner, dysertacja nt. *Analiza i ocena ekonomiczna prywatyzacji bezpośredniej w Polsce na przykładzie wybranych przedsiębiorstw*, Politechnika Częstochowska, Wydział Zarządzania, Częstochowa 2006.

spółki. Przeprowadzić należało (przed rozpoczęciem działań prywatyzacyjnych) badania ankietowe. Wzory ankiet prywatyzacyjnych pokazywały w jaki sposób pracownicy będą wchodzić w prawa właścicielskie w spółce akcyjnej. W przypadku braku własnych środków finansowych (oszczędności) istniała możliwość pokrycia wkładów na zakup akcji spółki z pożyczki zakładowej.

Pracownicy są informowani o możliwości przejścia do spółki w trybie art. 23¹ *kodeksu pracy* i mogą podpisać imienną deklarację dot. przystąpienia do spółki.

Do określenia korzyści Skarbu Państwa i „spółki pracowniczej” dla tej formy przekształcenia stworzona została baza danych. Zaprojektowana koncepcja bazy danych ma na celu skrócenie czasu i dróg przepływu informacji w prywatyzacji bezpośredniej.

Skoncentrowano się na **wykorzystaniu bazy danych do określenia korzyści** wynikających z tej formy przekształcenia własnościowego. Na rysunku 4 wskazano główne obszary do głębszej analizy obliczeniowej.

Rys. 4. Wykorzystanie bazy danych w procesie oceny korzyści Skarbu Państwa i Akcjonariuszy Spółki

Źródło: Opracowanie własne.

7. Gospodarcze skutki prywatyzacji bezpośredniej

W oparciu o zgromadzone dane został skonstruowany model obliczeniowy w powiązanych ze sobą arkuszach kalkulacyjnych programu *Excel*.

Dla każdego przedsiębiorstwa należy indywidualnie go modyfikować. Konieczne jest dobre rozpoznanie branży badanej firmy, jej specyfiki, konkurentów. Bazę stanowią dane sprzed co najmniej trzech lat jej działalności, w celu ustalenia odpowiednio zmian w poszczególnych pozycjach rachunku wyników i bilansu.

Prognozowanie ekonomiczno-finansowych wyników sprowadza się do uzyskania trafnych prognoz strumieni finansowych przychodów i wydatków jakie będzie uzyskiwała spółka. Punktem wyjścia dla prognozowania ekonomiczno-finansowego, będą aktualne warunki działania przedsiębiorstwa (tj. jego majątek trwały i obrotowy, wyniki ekonomiczno-finansowe, zmiany poziomu sprzedaży oraz zmiany wartości i struktury kosztów) oraz ocena szans i perspektyw rozwoju. O możliwości rozwoju działalności przedsiębiorstwa – spółki w przyszłości, decydować będą, oprócz jego silnych i słabych stron, także inwestycje modernizacyjno-rozwojowe i zmiany otoczenia rynkowego.

Prognozy wyników działania spółki przewidują, że „leasing” zostanie spłacony w ciągu 15 lat, zgodnie z aktualnymi unormowaniami prawnymi. Ocena ekonomiczno-finansowych wyników „leasingu” wymaga wykonania prognoz:

- wartości przychodów i kosztów operacyjnych,
- amortyzacji i kosztów finansowych,
- rachunku wyników finansowych działalności Spółki,
- zapotrzebowania na kapitał obrotowy.

Warianty prognoz odzwierciedlają sytuację zbliżoną do kontynuacji warunków gospodarowania przedsiębiorstwa tak, aby nie stwarzać zagrożenia niewypłacalnością. Symulacje mają na celu określić warunki (przedział wartości przedsiębiorstwa i długość okresu spłaty) przy których Spółka będzie miała szanse sprostania obciążeniom z tytułu odpłatnego korzystania z majątku z jednoczesnym zapewnieniem środków na jej rozwój.

Prowadzone symulacje ukazują kiedy i w jakiej wysokości wygenerowany zostanie zysk, który będzie mógł zostać podzielony pomiędzy współwłaścicieli spółki. Jest to niezmiernie istotne, aby przygotować akcjonariat do oczekiwania (czasem kilkuletnie) na wypłatę dywidendy.

W każdym wariantcie (wersji) należy przeanalizować możliwości funkcjonowania spółki i określić:

- zysk brutto,
- raty z tytułu odpłatnego korzystania za przedsiębiorstwo (tzw. raty leasingowe),
- zysk netto (po pokryciu kosztów),
- wartości amortyzacji, uwzględniające umorzenie dotychczasowego majątku oraz nowych inwestycji,
- generowany coroczny strumień pieniężny.

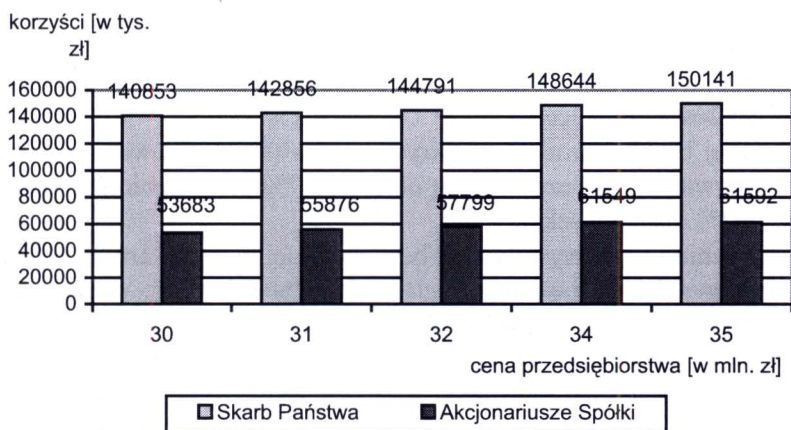
W tabeli 1 zestawiono korzyści finansowe stron w okresie 15 lat trwania umowy. Rozdzielono korzyści jakie osiągną akcjonariusze spółki oraz Skarb Państwa.

Tabela 1. Zestawienie korzyści finansowych dla Skarbu Państwa i Akcjonariuszy Spółki za okres 15 lat przy wartości przedsiębiorstwa 34 mln zł

Lp.	Wyszczególnienie	Rok																	
		-1	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	RAZEM	
		w tysiącach zł																	
I. Skarb Państwa																			
1.	Podatek dochodowy	1 454,3	299	327	378	410	404	457	501	595	620	691	769	785	843	857	924	8 860	
2.	Inne obciążenia	537,5	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
3.	Dywidenda	0,0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
4.	Wpłaty z tytułu „leasingu”	0,0	5 403	5 188	4 974	4 759	4 545	4 331	4 116	3 902	3 687	3 473	3 258	3 044	2 830	2 615	2 401	58 525	
	w tym: raty podstawowe	0,0	2 267	2 267	2 267	2 267	2 267	2 267	2 267	2 267	2 267	2 267	2 267	2 267	2 267	2 267	2 267	34 000	
	opłaty dodatkowe	0,0	3 136	2 922	2 707	2 493	2 278	2 064	1 849	1 635	1 421	1 206	992	777	563	348	134	24 525	
5.	Podatki i opłaty (w tym podatek od nieruchomości)	3 243,6	3 260	3 276	3 292	3 308	3 325	3 342	3 359	3 376	3 393	3 410	3 427	3 444	3 461	3 478	3 478	50 629	
6.	Ubezpieczenia społeczne i inne świadczenia	1 686,4	1 804	1 894	1 951	1 971	1 991	2 011	2 031	2 051	2 072	2 093	2 114	2 135	2 156	2 178	2 178	30 630	
	Razem	6 922	10 766	10 685	10 595	10 448	10 265	10 141	10 007	9 924	9 772	9 667	9 568	9 408	9 290	9 128	8 981	148 644	
Dynamika średniorocznych wpływów do Skarbu Państwa																	43,17		9 910
II. Akcjonariusze Spółki																			
	I. Wpłaty na kapitał	10 050	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
II. Korzyści akcjonariuszy																			
	1. Bilansowy przyrost kapitału Spółki	0	671	763	959	1 092	1 056	1 276	1 460	1 851	1 952	2 246	2 571	1 636	1 875	1 926	2 215	23 549	
	2. Wpływy z dywidendy (brutto)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1 000	1 000	1 000	1 000	4 000	
	3. Pozyskiwane prawa majątkowe (Spłata leasingu)		2 267	2 267	2 267	2 267	2 267	2 267	2 267	2 267	2 267	2 267	2 267	2 267	2 267	2 267	2 267	34 000	
	Razem	10 050	2 938	3 029	3 226	3 359	3 323	3 542	3 726	4 118	4 219	4 512	4 838	4 903	5 142	5 193	5 481	61 549	
Średnioroczny przyrost wartości księgowej																	38,18		
Średnioroczny zwrot kapitału akcyjnego (wyplata dywidendy netto)																	2,15		

Źródło: Opracowanie własne.

Na rysunku 5 przedstawiono jakie korzyści (w tys. zł) osiąga Skarb Państwa i Akcjonariusze Spółki w zależności od ceny przedsiębiorstwa PG-P „Bazalt” S.A. w Wilkowie.

Rys. 5. Tendencje zmian korzyści Skarbu Państwa i Akcjonariuszy Spółki w zależności od ceny przedsiębiorstwa

Źródło: Opracowanie własne.

Powyżej zaprezentowano pięć różnych wariantów projekcji, możliwych do osiągnięcia przyszłych wyników spółki i odpowiadające im ceny za przedsiębiorstwo.

Przyjęcie w toku rokowań, prowadzonych przez Spółkę i Komisję z ramienia Skarbu Państwa, jednej z proponowanych wersji definiuje natychmiast: cenę za przedsiębiorstwo oraz korzyści finansowe dla Skarbu Państwa i Akcjonariuszy Spółki. Niższe korzyści finansowe akcjonariuszy rekompensowane są tym, że akcjonariusze będący jednocześnie pracownikami spółki zachowują miejsca pracy.

Podsumowanie

Analiza procesów prywatyzacji bezpośredniej przeprowadzonej w Polsce od 1990 do 2004 roku wykazała, iż:

- Największy procent przekształceń (39,4%) stanowiła prywatyzacja bezpośrednia przedsiębiorstw państwowych;
- Największa ilość sprywatyzowanych przedsiębiorstw państwowych miała miejsce w województwie podlaskim (48,5%), a najmniejsza w woj. śląskim (27,7%);
- Spośród trzech trybów prywatyzacji bezpośredniej, określonych ustawowo, największą popularnością cieszyła się prywatyzacja przedsiębiorstw państwowych poprzez oddanie przedsiębiorstwa do odpłatnego korzystania. Według stanu na dzień 31 grudnia 2004 roku oddanie do odpłatnego korzystania zastosowano w 1379 przypadkach, co stanowiło 62,2% w stosunku do ogółu prywatyzowanych przedsiębiorstw państwowych;

- Uwzględniając podział na sekcje PKD najczęściej, bo 30,7% objęło przetwórstwo przemysłowe (branża spożywcza, maszynowa) oraz 26,2% budownictwo;
- Ten tryb prywatyzacji wybierały małe i średnie przedsiębiorstwa zatrudniające od 50-249 osób.

Dla badanej branży górnictwa odkrywkowego (sklasyfikowanego w sekcji C dział 14) prywatyzacją bezpośrednią objęto 96,7% przedsiębiorstw państwowych przy 76,2% dla całej sekcji.

Zdecydowanie forma prywatyzacji bezpośredniej w trybie art. 39 ust. pkt. 3 ustawy o komercjalizacji i prywatyzacji zyskała popularność, ponieważ 80% kapitału może pozostawać u akcjonariuszy – pracowników przekształconego przedsiębiorstwa państwowego. Jak wykazała analiza jest to dobra i efektywna forma prywatyzacji.

Ocena ekonomiczna dokonana w badanych przedsiębiorstwach

- Łużyckiej Kopalni Bazaltu „KSIĘGINKI” Spółka Akcyjna w Lubaniu oraz
- Przedsiębiorstwie Górniczo-Produkcyjnym „BAZALT” Spółka Akcyjna w Wilkowie

jednoznacznie wykazała, iż dzięki prywatyzacji bezpośredniej prowadzonej w trybie art. 39 ust. 1 pkt. 3 ustawy o *kip* korzyści finansowe są obopólne. Skarb Państwa uzyskuje regularne wpływy, a akcjonariusze sukcesywnie wchodzi w prawa właścicielskie, rozwijają własną spółkę i utrzymują miejsca pracy.

Dokonane przeliczenia według skonstruowanego modelu obliczeniowego pozwalają stwierdzić, iż:

- warto oddać mienie Skarbu Państwa do odpłatnego korzystania,
- Skarb Państwa uzyskuje znaczne korzyści finansowe i zapewnia sobie regularne wpływy przez 15 lat z: umowy o oddanie przedsiębiorstwa do odpłatnego korzystania, podatku dochodowego, podatków i opłat, wpływów na ubezpieczenia społeczne i inne świadczenia, zmniejszanie bezrobocia (w tej ścieżce prywatyzacyjnej są najmniejsze zwolnienia),
- „Spółki pracownicze” pozyskują: prawa majątkowe (z każdą wpłaconą „ratą leasingową”), bilansowy przyrost kapitału spółki oraz przyszłe prawo do dywidendy.

W świetle przedstawionej problematyki wydaje się też w pełni uzasadnione przeprowadzanie prywatyzacji bezpośredniej przedsiębiorstw poprzez *oddanie do odpłatnego korzystania* w jednostkach organizacyjnych, dla których Organem Założycielskim są inne osoby prawne, niż Skarb Państwa.

Obecnie, przy dużej konkurencyjności na globalnym rynku europejskim konieczne jest prowadzenie badań oraz wdrażanie metod do oceny i diagnozy działań prywatyzacyjnych.

Wykorzystane w modelu metody i narzędzia analizy ekonomicznej pozwalają na szybkie interpretowanie różnego rodzaju zjawisk występujących w przekształcanych przedsiębiorstwach oraz pomagają menedżerom przy podejmowaniu trafnych decyzji.

Można również tworzyć bazy danych dla procesów decyzyjnych w już sprywatyzowanych przedsiębiorstwach – „spółkach pracowniczych”. Do każdego podmiotu gospodarczego należy podejść indywidualnie ze względu na mogące wystąpić różne branże czy schematy organizacyjne, co może stanowić temat do dalszych rozważań naukowych.

Literatura

- Błaszczuk B., *Pierwsze lata prywatyzacji w Polsce (1989–1991). Dylematy koncepcji i realizacji*, Warszawa 1993; J. Mujżel. *Przekształcenia własnościowe w Polsce (1990–1992)*, Warszawa 1993.
- Brozi E., *Drogi i bariery prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych*, Łódź 1993.
- Frydman R., Rapaczyński A., Earle J.S., *Proces prywatyzacji w Rosji, na Ukrainie i w krajach bałtyckich*, Warszawa 1994; Surdykowska S.T., *Prywatyzacja*, Warszawa 1996.
- New Collegiate Dictionary Webstera*, wyd. 9, Springfield Mass. Merriam 1983.
- Rozporządzenie Rady Ministrów z 14 grudnia 2004 roku w sprawie warunków spłaty należności za korzystanie z przedsiębiorstwa, Dz. U. Nr 269, poz. 2667.
- Savas E.S., *Prywatyzacja. Klucz do lepszego zarządzania*, PWE, Warszawa 1992.
- Ustawa o komercjalizacji i prywatyzacji, Dz. U. 2002 Nr 171, poz. 1397.
- Ustawa z 13 lipca 1990 roku o prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych, Dz. U. 1990 Nr 51, poz. 298 z późn. zm.
- Ustawa z 25 września 1981 roku o przedsiębiorstwach państwowych, Tekst jednolity: Dz. U. 1991 Nr 18, poz. 80 z późn. zm.
- Ustawa z 3 lutego 1993 roku o restrukturyzacji finansowej przedsiębiorstw i banków, Dz. U. Nr 18, poz. 82.
- Ustawa z 30 kwietnia 1993 roku o narodowych funduszach inwestycyjnych i ich prywatyzacji, Dz. U. 1993 Nr 44, poz. 202 z późn. zm.
- Ustawa z 30 sierpnia 1996 roku o komercjalizacji i prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych, Dz. U. Nr 118, poz. 56 z późn. zm.
- Yeljanowski C., Bentley M., *Selling the State. Privatization in Britain*, Weidenfield and Nicolson. London 1988, s. 3, za: I. Świątek-Barylska, *Restrukturyzacja prywatyzowanych przedsiębiorstw państwowych*, Oficyna Wydawnicza PROXIMA, Łódź.
- Żuławska C., *Niektóre prawne i ekonomiczne aspekty prywatyzacji*, PiP 1991, nr 2.

Akty prawne

- Ustawa z 25 września 1981 roku o przedsiębiorstwach państwowych, tekst jednolity Dz. U. 1991 Nr 18, poz. 80, zmiana Dz. U. 1991 Nr 75, poz. 329.
- Ustawa z 13 lipca 1990 roku o prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych, Dz. U. 1991 Nr 41, poz. 289 oraz Nr 85, poz. 498.
- Kodeks Handlowy* – Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z 27 czerwca 1934 r., Dz. U. Nr 57, poz. 502 z późn. zm.
- Kodeks spółek handlowych* – ustawa z 15 września 2000 roku, Dz. U. Nr 94, poz. 1037.
- Kodeks cywilny* – ustawa z 23 kwietnia 1964 roku, Dz. U. Nr 16, poz. 93 z późn. zm.

- Ustawa z 29 września 1994 r. *o rachunkowości*, Dz. U. Nr 121, poz. 591 z późn. zm. (Dz. U. 2002 Nr 76, poz. 694, Dz. U. 2003 Nr 60, poz. 535, Nr 124, poz. 1152, Nr 139, poz. 1324 i Nr 229, poz. 2276 oraz Dz. U. 2004 Nr 96, poz. 959, Nr 145, poz. 1535, Nr 146, poz. 1546 i Nr 213, poz. 2155)
- Ustawa z 15 lutego 1992 roku – *o podatku dochodowym od osób prawnych* (Dz. U. 2000 Nr 54, poz. 654 z późn. zm., stan prawny na dzień 1 stycznia 2005r.).
- Ustawy z 30 sierpnia 1996 roku *o komercjalizacji i prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych*, Dz. U. Nr 118, poz. 561 z późn. zm.
- Ustawa z 5 grudnia 2002 roku – *O zmianie ustawy o zasadach wykonywania uprawnień przysługujących Skarbowi Państwa, ustawy o komercjalizacji i prywatyzacji przedsiębiorstw państwowych oraz niektórych innych ustaw*, Dz. U. Nr 240, poz. 2055.
- Tekst ujednoczony ustawy z 30 sierpnia 1996 roku *o komercjalizacji i prywatyzacji*, Dz. U. 2002 Nr 171, poz. 1397.
- Ustawa z 21 sierpnia 1997 roku *o gospodarce nieruchomościami*, tekst jednolity Dz. U. 2000 Nr 46, poz. 543, z późn. zm.
- Ustawa z 8 października 2004 roku *zmieniająca ustawę o zmianie ustawy o gospodarce nieruchomościami oraz zmianie niektórych innych ustaw*, Dz. U. Nr 240, poz. 2408.
- Ustawa z 8 sierpnia 1996 roku *o zasadach wykonywania uprawnień przysługujących Skarbowi Państwa*, Dz. U. Nr 106, poz. 493, z późn. zm.
- Ustawa z 26 listopada 1998 roku *o finansach publicznych*, Dz. U. 2003 Nr 45, poz. 148, tekst jednolity z późn. zm.
- Ustawa z 29 sierpnia 1997 roku *ordynacja podatkowa*, Dz. U. Nr 137, poz. 926 z późn. zmianami.
- Ustawa z 4 marca 1991 roku *o zakładowym funduszu świadczeń socjalnych*, Dz. U. Nr 43, poz. 163 z późn. zm.
- Ustawa z 30 kwietnia 2004 r. *o postępowaniu w sprawach dotyczących pomocy publicznej*, Dz. U. Nr 123, poz. 1291.

Socially-economical Effects of Direct Privatization in surface Mining Sector Summary

In article are discussed socially-economical effects resulting from direct privatization, which was carried out through giving enterprise to paid use in surface mining sector. There was worked out algorithm and computational model to prove advantages of both parts of the process i.e. the Treasury and shareholders. Researches results, which were carried our in two basalt mines in Poland unambiguously indicate legitimacy of giving enterprise to paid use.